

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ก. โมเชิงทฤษฎี

ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของการเข้าสู่สถานภาพสมรสในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นองค์ประกอบสำคัญในความเป็นอยู่ของมนุษย์ และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตสมรส ดังนั้นจึงมีนักวิชาการทางด้านครอบครัว ทั้งด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมให้ความสนใจศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสดังกล่าว และในช่วงทศวรรษหลัง ๆ นี้ได้มีการพยายามที่จะสร้างตัวแบบสมมุติฐานซึ่งครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ขึ้นมา เป็นต้นว่า Burr (1976: 323) ซึ่งได้รวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจจะมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยมีแนวคิด เชิงทฤษฎีอ้างอิงประกอบเข้ามาไว้ในตัวแบบ แต่ก็ไม่ได้นำตัวแบบดังกล่าวมาทดสอบกับตัวอย่างประชากรในชีวิตจริง จึงไม่อาจกำหนดเป็นกฎเกณฑ์แน่นอนได้ นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการคนอื่น ๆ ได้พยายามสร้างตัวแบบ เชิงทฤษฎีความพึงพอใจในชีวิตสมรสเช่นเดียวกัน (Miller, 1976 : 643 - 657) แต่ยังคงขาดปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส รวมทั้งหลักทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการเชื่อมโยงโมเดลในตัวแบบยังไม่เพียงพอ จากที่โลกด้ามาข้างต้นเป็นการสร้างตัวแบบ เชิงทฤษฎีและใช้ศึกษาในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยยังไม่ค่อยมีการสนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังไม่ปรากฏว่ามีนักวิชาการคนใดพยายามสร้างตัวแบบสมมุติฐานเพื่ออธิบายความพึงพอใจในชีวิตสมรสเลย เพราะฉะนั้นการริเริ่มสร้างตัวแบบสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรสขึ้นมาใหม่เพื่อประยุกต์ใช้ในสังคมไทย อาจจะเป็นขั้นริเริ่มนำความก้าวหน้ามาสู่การพัฒนาศึกษาในคาบสมุทรนี้ว่าด้วยครอบครัว ซึ่งนอกจากจะทำให้เราได้ทราบถึงปัจจัยที่

เสริมสร้าง หรือเป็นอุปสรรคต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสในสังคมไทยแล้ว ยังจะเป็น การทดสอบสมมุติฐานเชิงทฤษฎี อีกนัยหนึ่งเป็นการพิสูจน์แนวคิดเชิงทฤษฎี ซึ่งจะมีผล ต่อพัฒนาการแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสในสังคมวิทยาครอบครัว อีกด้วย

ข. ในเชิงปฏิบัติ

ในปัจจุบันจะพบว่าจากกระบวนการกลายสภาพเป็นเมือง (urbanization) และการกลายสภาพเป็นอุตสาหกรรม (industrialization) ก่อให้เกิดงานประเภทที่ไม่จำเป็นต้องใช้กำลังกาย หรือใช้กำลังกายน้อยลง จึงเปิด โอกาสให้สตรีได้เข้าร่วมในแรงงานภายนอกครอบครัวได้มากขึ้น ทำให้สตรีมี ส่วนเกื้อหนุนในเชิงเศรษฐกิจต่อครอบครัว เป็นผลให้ความแตกต่างระหว่างบุรุษกับสตรี ในด้านอำนาจและสิทธิ์ต่าง ๆ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในบทบาทของชายและหญิงมีแนว โนมลลดลงอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็นำไปสู่การเรียกร้องให้มีการนิยามบทบาทของสตรี เสียใหม่ภายในครอบครัว (พงษ์สวัสดิ์, 2525 : 16) ถ้าสามีภรรยาตกลงกันไม่ได้ว่า ใครควรจะมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในครอบครัว ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งบางประเภท ขึ้นมา มีสิทธิ์ทำให้คนเราปฏิบัติหน้าที่ไปตามบทบาทที่เคยชิน ความตึงเครียดจะเกิดขึ้น เมื่อ บุคคลใดสามารถที่จะแสดงบทบาทที่ได้เรียนรู้มา ในบางกรณีผู้สมรสอาจหันมา มีให้สามี หรือภรรยาของตนดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่ พึงพอใจขึ้นทั้งสองฝ่าย อาจเป็นผลทำให้สามี ภรรยาเกิดความไม่เข้าใจกันขึ้นเกี่ยวกับ บทบาทที่แต่ละคนหวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งควรจะยึดถือปฏิบัติ ความคาดหวังที่แตกต่างกันหรือความ ไม่เห็นพ้องต้องกัน เกี่ยวกับความคาดหวังในระหว่างชายและหญิงนี้ อาจจะเป็น รากฐานของความไม่พึงพอใจในชีวิตสมรส และนำไปสู่การแตกแยกของคู่สมรสได้ในที่สุด (ดวงเดือน, 2511 : 59 - 61) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่สามียังไม่โดยอม รับสภาพการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรี และยังมีอำนาจนิยมทางครอบครัวแบบเก่าอยู่ ดัง-

ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งมีแนวโน้มของการหย่าร้างสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ จากสถิติการสมรสและการหย่าร้างที่ถูกจดทะเบียนตามกฎหมายทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่ปี 2519 - 2523 พบว่า สตรีหย่าร้างประมาณ 6 คนต่อสตรีสมรส 100 คน ในปี 2519 และสตรีหย่าร้างประมาณ 9 คนต่อสตรีสมรส 100 คนในปี 2523 ส่วนในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้น สตรีหย่าร้างประมาณ 15 คนต่อสตรีสมรส 100 คนในปี 2519 และสตรีหย่าร้างประมาณ 30 คนต่อสตรีสมรส 100 คนในปี พ.ศ. 2523 (กระทรวงมหาดไทย, 2526 : 67) ซึ่งอยู่ในระดับสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนการหย่าร้างของประชากรไทยทั่วประเทศ

การที่คู่สมรสตัดสินใจหย่าร้าง เนื่องจากคำนึงแล้วเห็นว่าเป็นการดีกว่าที่จะกลับมาใช้ชีวิตสมรสต่อไปอย่างไม่มี ความหวังพอใจ ในขณะที่ยังมีคู่สมรสอีกหลายคู่ที่ยังคงทนใช้ชีวิตร่วมกันต่อไป ทั้ง ๆ ที่ไม่มีความหวังพอใจ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบุคคลนั้นมีความรู้สึกของการสูญเสียมาก เมื่อการสมรสต้องเลิกราไป (Thompson and Spanier, 1983 : 104) ซึ่งเราพบว่า มีจำนวนไม่น้อยในสังคมไทยปัจจุบัน ที่อาจแยกกันอยู่โดยไม่ได้อาศัยการหย่าร้าง โดยถูกตอง ตามกฎหมาย ภายแกลงว่าจะทำให้สูญเสียสถานภาพทางสังคม หรืออาจจะ เป็นเพราะไม่กล้ายอมรับความจริงในเรื่องความล้มเหลวของชีวิตสมรส เมื่อเป็นเช่นนี้อาจจะทำให้จำเป็นต้องทนอยู่ร่วมกับต่อไป ดังนั้นความไม่หวังพอใจในชีวิตสมรส จึงเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไป เมื่อคนเราเข้าสู่สถานภาพสมรส ทุกคนย่อมหวังจะมีชีวิตสมรสที่ราบรื่น ไม่ต้องการให้การสมรสดังกล่าวสิ้นสุดลง สังคมเองก็คาดหวังให้คู่สมรส อยู่ด้วยกันตลอดรอดฝั่ง แต่ชีวิตสมรสจะบรรลุซึ่งความหวังพอใจมากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าการที่คู่สมรสสามารถปฏิบัติตามบทบาท ความคาดหวังของกันและกันใดสมบูรณ เพียงใด (Klemer and Smith, 1975: 207)

ค่าความวัดได้จากสูตร

$$\text{อัตรารสวนการหย่าร้าง} = \frac{\text{จำนวนคู่สมรสที่หย่าร้าง} \times 100}{\text{จำนวนคู่สมรสที่สมรสในปีเดียวกัน}}$$

อย่างไรก็ดี ทั้ง ๆ ที่ความพึงพอใจในชีวิตสมรสมีบทบาทสำคัญในการดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัว ซึ่งคนเราทุกคนถือกำเนิดมาและต้องอยู่ในสถาบันนี้ตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตใหญ่

แต่ยังขาดการศึกษาทางด้านนี้อยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ดังนั้นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่ง ทั้งในเชิงทฤษฎี และการปฏิบัติดังใดกล่าวนมาแลวข้างตน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพื่อได้ภาพกว้าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

2. เพื่อสร้าง "ตัวแบบสมมุติฐาน" (causal model) ซึ่งครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยอาศัยพื้นฐานจากแนวคิดเชิงทฤษฎีและผลการวิจัยเป็นหลัก

3. เพื่อทดสอบตัวแบบดังกล่าวกับตัวอย่างประชากรข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรม

4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสว่าแต่ละปัจจัยนั้น สามารถอธิบายและทำนายความแปรผันในความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้มากน้อยกว่ากัน เพียงใด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ช่วยให้เราได้ทราบข้อคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส และผลสรุปต่าง ๆ จากงานวิจัย ซึ่งอาจนำมาประยุกต์ใช้ปรับวิถีทางการดำเนินชีวิต

สมัครใหม่ตามอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ และบรรลุถึงซึ่งความพึงพอใจในชีวิตสมัครในที่สุด

2. การเสนอผลงานวิจัยเบื้องต้นนี้ อาจมีประโยชน์ในเชิงวิชาการทั้งในด้าน
ทฤษฎี และการวิจัย

3. เพื่อเพิ่มพูนงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และเป็นข้อเสนอพื้นฐานสำหรับ
งานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ต่อไป